

Tõlge: Riigikohus

Ministrite komitee soovitus CM/Rec(2010)12

liikmesriikidele kohtunike kohta: kohtunike sõltumatus, tulemuslikkus ja vastutus

(Ministrite komitee poolt vastu võetud 17. novembril 2010. aastal ministrite asetäitjate 1098-l kohtumisel)

Ministrite Komitee, Euroopa Nõukogu statuudi artikli 15 alapunkti *b* alusel,

võttes arvesse Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi: konventsioon, ETS nr 5) artiklit 6, mis sätestab, et „igaühel on [---] õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis“, ja Euroopa Inimõiguste Kohtu asjakohast praktikat;

võttes arvesse ÜRO Kohtunike sõltumatuse põhiprintsiipe, mille ÜRO Peaassamblee kiitis heaks 1985. aasta novembris;

võttes arvesse Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (CCJE) arvamusi, Euroopa Nõukogu õigusemõistmise efektiivsusega tegeleva komisjoni (CEPEJ) tööd ja Euroopa Harta Kohtunike Statuuti, mis on koostatud Euroopa Nõukogu mitmepoolsete kohtumiste raames;

märkides, et õigusemõistmise ülesandeid täites on kohtunike roll hädavajalik inimõiguste ja põhivabaduste kaitse tagamisel;

soovides edendada kohtunike sõltumatust, mis on õigusriigi loomupärane osa ning asendamatu kohtunike erapooletuse ja kohtusüsteemi toimimise jaoks;

rõhutades, et kohtusüsteemi sõltumatus tagab igaühe õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele ja ei ole seega kohtunike privileeg, vaid inimõiguste ja põhivabaduste austamise garantii, mis võimaldab igaühel usaldada kohtusüsteemi;

olles teadlik vajadusest garanteerida kohtunike positsioon ja volitused saavutamaks tõhusat ja õiglast õigussüsteemi ning julgustamaks neid aktiivselt pühenduma kohtusüsteemi arendamisele;

olles teadlik vajadusest tagada igaühe huvide kaitsmisele suunatud kohtunike vastutuse, ametiülesannete ja volituste sisustamine;

soovides õppida liikmesriikide mitmekülgsest kogemusest õigusriigile sobiva kohtukorralduse loomisel;

võttes arvesse õigussüsteemide, põhiseaduslike seisukohtade ja võimude lahususe käsitluste mitmekülgst;

märkides, et käesoleva soovitus ühegi punkti eesmärk ei ole vähendada liikmesriikide põhiseaduste või õigussüsteemidega kohtunikele omistatud sõltumatuse garantiisid;

märkides, et mõne liikmesriigi põhiseaduse või seaduse alusel on loodud nõukogu, millele käesolevas soovituses viidatakse kui „kohtute nõukogule“;

soovides edendada erinevate liikmesriikide kohtuorganite ja kohtunike vahelisi suhteid, et soodustada ühise kohtukultuuri arendamist;

arvestades, et Ministrite komitee soovitus Rec(94)12 kohtunike sõltumatuse, tulemuslikkuse ja rolli kohta peab olulisel määral ajakohastama, et tugevdada kõiki meetmeid, mis on vajalikud kohtunike sõltumatuse ja tulemuslikkuse soodustamiseks, nende vastutuse tagamiseks ja tõhustamiseks, ning nii üksikkohtunike kui ka üldisemalt kohtusüsteemi rolli tugevdamiseks,

soovib, et liikmesriikide valitsused rakendaksid meetmeid tagamaks, et käesoleva, eespool nimetatud soovitus Rec(94)12 asendava soovituse lisas sisalduvaid sätteid rakendataks liikmesriikide õigusaktides, poliitikas ja praktikas, ja et kohtunikel oleks võimalik täita oma funktsioone kooskõlas nende sätetega.

Soovituse CM/Rec(2010)12 lisa

1. peatükk – Üldised seisukohad

Soovituse rakendusala

1. Käesolevat soovitust rakendatakse kõikidele õigusemõistmise ülesandeid täitvatele isikutele, sealhulgas põhiseaduslike küsimustega tegelevatele isikutele.
2. Käesoleva soovituse sätted rakenduvad ka mittekutselistele kohtunikele, välja arvatud juhul, kui kontekstist tuleneb, et need rakenduvad ainult kutselistele kohtunikele.

Kohtunike sõltumatus ja selle kaitsetase

3. Nagu konventsiooni artiklis 6 on sätestatud on sõltumatuse eesmärk tagada igaühele põhiõigus, et nende kohtuasi lahendataks õiglase kohtuliku arutamise käigus, üksnes õiguslikel alustel ja ilma ebasobiva mõjutamiseta.
4. Kohtunike sõltumatus on kaitstud kohtusüsteemi kui terviku sõltumatusega. Sellisena on see õigusriigi põhialus.
5. Kohtunikel peaks olema piiramatult vabadus lahendada kohtuasju erapooletult, vastavalt seadustele ja oma tõlgendusele, lähtudes faktilistest asjaoludest.
6. Kohtunikel peaks olema piisavad volitused ja neil peaks olema võimalus neid kasutada, et täita oma ametiülesandeid ning säilitada oma autoriteet ja kohtu väärikus. Kõik kohtuasjaga seotud isikud, sealhulgas avalik-õiguslikud asutused ja nende esindajad, peaksid alluma kohtuniku autoriteedile.
7. Kohtuniku ja kohtusüsteemi sõltumatus peaks olema talletatud liikmesriikide põhiseaduses või kõige kõrgema taseme õigusaktis ning selle täpsustused peaksid olema sätestatud seadusandlikul tasemel.

8. Kui kohtunike arvates on nende sõltumatus ohus, peaks neil olema võimalus pöörduda kohtute nõukogu või muu sõltumatu organi poole, või nende käsutuses peaksid olema tõhusad õiguskaitsevahendid.
9. Kohtunikku ei tohiks konkreetse kohtuasja arutamisest taandada kaalukate põhjendusteta. Kohtuniku taandamise otsus peaks põhinema objektiivsetel ja eelnevalt kindlaks määratud kriteeriumitel ning selle peaks langetatama kohtusüsteemisisene organ pärast läbipaistva menetluse läbiviimist.
10. Ainult kohtunikud ise peaksid konkreetsetes kohtuasjades otsustama oma pädevuse üle vastavalt seadusele.

2. peatükk – Väline sõltumatus

11. Kohtunike väline sõltumatus ei ole eelisõigus ega privileeg nende endi huvides, vaid see teenib õigusriigi ning õigusemõistmist taotlevate ja sellele lootvate inimeste huve. Kohtunike sõltumatust peaks käsitlema kui vabaduse, inimõiguste austamise ja seaduste erapooletu rakendamise garantiid. Kohtunike erapooletus ja sõltumatus on hädavajalikud kohtu ees olevate poolte võrdsuse tagamiseks.
12. Kohtunike sõltumatust piiramata peaksid kohtunikud ja kohtusüsteem säilitama konstruktiivseid töösuhteid kohtute juhtimise ja haldamisega seotud institutsioonide ja avaliku võimu kandjatega, samuti spetsialistidega, kelle ülesanded on seotud kohtunike tööga, et soodustada tulemuslikku ja tõhusat õigusemõistmist.
13. Kohtunike sõltumatuse ja erapooletuse kaitsmiseks ja edendamiseks peaks rakendada kõiki vajalikke meetmeid.
14. Seadusega tuleks kehtestada sanktsioonid isikutele, kes üritavad kohal viisil kohtunikke mõjutada.
15. Kohtulahendid peaksid olema põhjendatud ja avalikkusele kättesaadavaks tehtud. Kohtunikel ei peaks olema kohustust õigustada oma põhjuseid kohtulahendite tegemisel.
16. Kohtunike otsuseid ei tohiks üle vaadata muul viisil kui apellatsiooni- või teistmismenetluses vastavalt seadusele.
17. Seadusandlik võim ei tohiks langetada kohtuotsuseid tühistavaid otsuseid, välja arvatud juhul, kui need puudutavad amnestiat, armuandmist või muud sarnast.
18. Kohtunike otsuste kommenteerimisel peaksid täidesaatev ja seadusandlik võim hoiduma kriitikast, mis õonestaks kohtusüsteemi sõltumatust või avalikkuse usaldust kohtusüsteemi vastu. Samuti peaksid nad vältima toiminguid, mis võiksid kahtluse alla seada nende valmisoleku täita kohtunike otsuseid, välja arvatud toimingute korral, mis väljendavad nende kavatsust kohtuotsus edasi kaevata.
19. Kohtumenetlust ja õigusemõistmist puudutav on avaliku huvi küsimus. Sellest hoolimata peaks õigust teabele kohtuasjade kohta kasutama kohtuvõimu sõltumatuse poolt seatud piiranguid arvesse võttes. Soovituslik on kohtute kõneisikute või pressi- ja kommunikatsiooniteenistuste moodustamine kohtute või kohtute nõukogu või muude sõltumatute organite juurde. Kohtunikud peaksid meediaga suheldes olema vaoshoitud.

20. Kohtunikud, kes on osa ühiskonnast, mida nad teenivad, ei saa tõhusalt teostada õigusemõistmist ilma avalikkuse usalduseta. Nad peaksid endale teadvustama ühiskonna ootusi kohtusüsteemi ja selle toimimise suhtes kaebamise võimaluse suhtes. Oma panuse sellesse annaksid kohtute nõukogu või muude sõltumatute organite poolt sisse seatud püsivad mehhanismid sellise tagasiside hankimiseks.
21. Kohtunikud võivad leida endale tegevust, mis ei puuduta nende ametlikke kohustusi. Tegelike või teadvustatud huvide konfliktide vältimiseks peaks nende tegevus olema kooskõlas nende erapooletu ja sõltumatu staatusega.

3. peatükk – Sisemine sõltumatus

22. Kohtusüsteemi sõltumatuse põhimõte tähendab iga kohtuniku sõltumatust õigusemõistmise ülesannete teostamisel. Otsuste langetamisel peaksid kohtunikud olema sõltumatud ja erapooletud ning neil peaks olema võimalus tegutseda piirangute, kohatu mõjutamise, surve, ähvarduse ja sekkumiseta otseselt või kaudselt mis tahes organi poolt, sealhulgas kohtusüsteemisest organite poolt. Hierarhiline kohtukorraldus ei tohiks õõnestada individuaalset sõltumatust.
23. Kõrgema astme kohtud ei tohiks anda kohtunikele juhiseid selle kohta, kuidas nad peaksid üksikuid juhtumeid lahendama, välja arvatud eelotsuste korral või õiguskaitsevahendite üle otsustamisel vastavalt seadusele.
24. Kohtuasjade jaotamine kohtu piires peaks olema kooskõlas objektiivsete ja eelnevalt kindlaks määratud kriteeriumidega, et kaitsta õigust sõltumatule ja erapooletule kohtunikule. Seda ei tohiks mõjutada menetlusosaliste soovid ega keegi teine, kes on huvitatud kohtuasja lahendusest.
25. Kohtunikud peaksid olema vabad moodustamaks kutseühinguid, mille eesmärkideks on nende sõltumatuse tagamine ja huvide kaitsmine ning õigusriigi edendamine, samuti liitumaks selliste kutseühingutega.

4. peatükk – Kohtute nõukogud

26. Kohtute nõukogud on sõltumatud organid, mis on loodud seaduse või põhiseaduse alusel ja mille eesmärgiks on kohtusüsteemi ja kohtunike sõltumatuse tagamine ning seeläbi kohtusüsteemi tõhusa toimimise edendamine.
27. Vähemalt pooled selliste nõukogude liikmetest peaksid olema kõikide kohtuastmete kohtunikud, kelle on valinud sama instantsi kohtunikud, pidades silmas kohtusüsteemisest pluralismi.
28. Kohtute nõukogu tegevus peaks olema kohtunike ja ühiskonna jaoks võimalikult läbipaistev, eelnevalt välja töötatud tegevuskorra ja põhistatud otsuste kaudu.
29. Oma kohustuste elluviimisel ei tohiks kohtute nõukogud sekkuda üksiku kohtuniku sõltumatusesse.

5. peatükk – Sõltumatus, tulemuslikkus ja ressursid

30. Kohtunike ja kohtusüsteemi tulemuslikkus on vajalik eeltingimus igaühe õiguste kaitseks, konventsiooni artiklis 6 sätestatud nõuetele vastamiseks, õiguskindluseks ja avalikkuse usalduseks õigusriigi vastu.
31. Tulemuslikkus tähendab õigete ja õiglaste otsuste langetamist mõistliku aja jooksul pärast asja õiglast kaalumist. Üksikkohtunikel on kohustus tagada nende vastutusel olevate kohtuasjade tõhus juhtimine, sealhulgas nende pädevuses olev otsuste täitmine.
32. Kohtusüsteemi korralduse ja toimimise eest vastutavad organid on kohustatud tagama kohtunikele tingimused, mis võimaldaksid neil täita oma ametiülesandeid, ning peaksid saavutama tõhususe, kaitstes ja austades samal ajal kohtunike sõltumatust ja erapooletust.

Ressursid

33. Iga riik peaks kohtutele eraldama piisavalt ressursse, abi- ja töövahendeid, et neil oleks võimalik tegutseda kooskõlas konventsiooni artiklis 6 sätestatud standarditega ning et kohtunikud saaksid teha oma tööd tõhusalt.
34. Kohtunikele peaks andma neile vajalikku teavet, et nad saaksid teha asjakohaseid menetluslikke otsuseid, kui sellistel otsustel on rahalised mõjud. Kohtuniku võimu teha teatud asjas otsus ei tohiks piirata ainult nõudega kasutada ressursse võimalikult efektiivselt.
35. Kohtutele peaks võimaldatama piisaval hulgal kohtunikke ja sobiva kvalifikatsiooniga abiteenistujaid.
36. Üleliigse töökoormuse vältimiseks ja vähendamiseks peaks kohtutes rakendama kohtunike sõltumatusega kooskõlas olevaid meetmeid, et määrata õigusemõistmisega mitteseotud ülesanded teistele vastava kvalifikatsiooniga isikutele.
37. Nii ametiasutused kui ka kohtunikud peaksid soodustama elektrooniliste kohtuasjade haldamise süsteemide ja teiste sarnaste infosüsteemide üldisemat kasutamist kohtutes.
38. Kohtunike turvalisuse tagamiseks peaks tegema kõiki vajaliku. Need meetmed võivad hõlmata kohtute ja kohtunike, kellest võivad saada või kes on ähvarduste või vägivallategude ohvrid, kaitset.

Alternatiivne vaidluste lahendamine

39. Soodustama peaks alternatiivseid vaidluste lahendamise mehhanisme.

Kohtute juhtimine

40. Kohtusüsteemi eelarve koostamisel võib nõu pidada kohtute nõukogudega, nende olemasolu korral, või muude sõltumatute ametiasutustega, kes vastutavad kohtute juhtimise eest, kohtuasutuste ja/või kohtunike kutseühingutega.
41. Kohtunikke peaks julgustama kohtute juhtimises osalema.

Hindamine

42. Silmas pidades panustamist õigusemõistmise tõhususse ja selle kvaliteedi pidevasse parendamisse, võivad liikmesriigid kehtestada kohtusüsteemi organite poolt kohtunike hindamise süsteemi vastavalt punktile 58.

Rahvusvaheline mõõde

43. Riigid peaksid võimaldama kohtutele sobivaid vahendeid, et kohtunikud saaksid tõhusalt täita oma ametiülesandeid neis kohtuasjades, milles on välismaiseid või rahvusvahelisi elemente, et toetada rahvusvahelist koostööd ja rahvusvahelisi suhteid kohtunike vahel.

6. peatükk – Kohtunike staatus

Valimine ja karjäär

44. Kohtunike valikut ja karjääri puudutavad küsimused peaksid tuginema objektiivsetele kriteeriumidele, mille on sätestanud seadus või pädev riigiasutus. Sellised otsused peaksid tuginema kohtunikuks kandideeriya omadustele, võttes arvesse tema kvalifikatsiooni, oskusi ja teadmisi, mis on nõutud kohtuasjade lahendamisel seadust rakendades ning samal ajal inimväärlikust austades.
45. Kohtunikke ega kohtunikukandidaate ei tohi diskrimineerida mis tahes alusel, nt soo, rassi, nahavärvuse, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, riikliku või sotsiaalse päritolu, rahvusvähemusega seotuse, vara, puude, sünni või seksuaalse orientatsiooni alusel või muude asjaolude tõttu. Diskrimineerivaks ei loeta nõuet, et kohtunik või kohtunikukandidaat peab olema vastava riigi kodanik.
46. Kohtunike valiku ja karjääri üle otsustav organ peaks olema sõltumatu täidesaatvast ja seadusandlikust võimust. Pidades silmas oma sõltumatust, peaksid vähemalt pool selle organi liikmetest olema kohtunikud, kelle on valinud nende ametikaaslased.

47. Sellest hoolimata juhtudel, mil põhiseaduse või muude õigusaktide sätted näevad ette, et riigipea, valitsus või seadusandja langetavad otsuseid seoses kohtunike valimise ja karjääriga, peaks sõltumatu ja pädev organ, mis koosneb suures osas kohtunikest (piiramata kohtute nõukogude suhtes kehtivaid eeskirju 4. peatükis), saama anda soovitusi või väljendada oma arvamust, mida asjakohane ametisse nimetav organ peab tegelikkuses järgima.
48. Punktides 46 ja 47 viidatud sõltumatu organi liikmelisus peaks tagama suurima võimaliku esindatuse. Organi töökord peaks olema läbipaistev ja taotluse esitamisel peaks esitajale avaldama otsuste põhjendused. Tagasilükatud kandidaadil peaks olema õigus vaidlustada organi otsust või vähemalt menetlust, mille alusel otsus langetati.

Ametiaeg ja ametist tagandamatus

49. Ametiajaga kindlustatus ja ametist tagandamatus on võtmetegurid kohtunike sõltumatuses. Seega peaks kohtunikele olema tagatud ametiaeg kuni kohustusliku pensionieani selle olemasolu korral.
50. Kohtunike ametiaeg peaks olema sätestatud seadusega. Kohtunikku võib ametist tagandada ainult juhtudel, kui tegemist on distsiplinaar- või kriminaalvastutust kaasa toova tõsise rikkumisega või kui kohtunik ei suuda enam täita oma ametiülesandeid. Ennetähtaegselt pensionile jäämine peaks olema võimalik ainult asjassepuutuva kohtuniku soovil või meditsiinilistel näidustustel.
51. Kui tööle võetakse katseajaga või tähtajaliselt, siis otsus katseaja eduka läbimise või tähtaja pikendamise kohta tuleb teha ainult vastavalt punktile 44, et tagada kohtusüsteemi sõltumatuse täielik austamine.
52. Kohtunikku ei tohiks ilma tema nõusolekuta nimetada uuesti ametisse või viia üle teisele ametikohale, välja arvatud distsiplinaarkaristuse või kohtusüsteemi ümberkorraldamise puhul.

Tasustamine

53. Kutseliste kohtunike tasustamissüsteemi põhireeglid peaksid olema sätestatud seaduses.
54. Kohtunike töötasu peaks vastama nende ametile ja kohustustele ning olema piisav, et kaitsta neid ahvatluste eest, mis on suunatud nende otsuste mõjutamisele. Olemas peaksid olema garantiid mõistliku tasu säilitamiseks haiguse või ema- või isapuhkuse korral ja samuti vanaduspensioni maksmiseks, mis peaks olema mõistlikus suhtes nende töötasuga. Kehtestama peaks erinormid, mis kaitseksid töötasu sellise vähendamise eest, mis on suunatud spetsiaalselt kohtunikele.
55. Vältima peaks süsteeme, mille alusel kohtunike põhitasu seatakse sõltuvusse nende sooritusega, kuna see võib takistada kohtunike sõltumatust.

Koolitus

56. Kohtunikele peaks võimaldama täies ulatuses riiklikult rahastatavat teoreetilist ja praktilist kutsealast- ja täiendusõpet. See peaks hõlmama majandus-, sotsiaal- ja kultuuriküsimusi, mis on seotud kohtunike ametiülesannete täitmisega. Koolituse intensiivsuse ja kestuse üle peaks otsustatama eelneva kutsealase kogemuse valguses.
57. Sõltumatu organ peaks kooskõlas haridusautonoomiaga tagama, et kutsealase- ja täiendusõppe programmid vastavad kohtunikuametile iseloomulikule avatuse, pädevuse ja erapooletuse nõuetele.

Hindamine

58. Kui kohtusüsteem loob kohtunike hindamise süsteeme, peaksid need süsteemid tuginema objektiivsetele kriteeriumidele. Pädev kohtusüsteemi organ peaks need üldsusele kättesaadavaks tegema. Hindamise korraldus peaks võimaldama kohtunikel väljendada arvamust oma töö ja selliste hindamistegevuste kohta, samuti vaidlustada hindamisi sõltumatus organis või kohtus.

7. peatükk – ametiülesanded ja vastutus

Ametiülesanded

59. Kohtunikud peaksid kaitsma igaühe õigusi ja vabadusi võrdselt, austades igaühe väärikust kohtumenetluses.
60. Kohtunikud peaksid iga kohtuasja arutamisel tegutsema sõltumatult ja erapooletult, tagades igaühele õiglase kohtuliku arutamise, ja vajadusel selgitama menetluslikke küsimusi. Kohtunikud peaksid tegutsema ja neid peaks nähtama tegutsemas ilma kohtumenetluse kohatu välismõjutuseta.
61. Kohtunikud peaksid arutama asju, mis on antud neile lahendamiseks. Nad peaksid taandama end kohtuasjast või keelduma tegutsemast, kui eksisteerivad seaduses määratletud mõjuvad põhjused, ning mitte mõnel muul alusel.
62. Kohtunikud peaksid suhtuma igasse kohtuasja vajaliku hoolsusega ja lahendama need mõistliku aja jooksul.
63. Kohtunikud peaksid oma otsuseid arusaadavalt põhistama selges ja mõistetavas keeles.
64. Sobivatel juhtudel peaksid kohtunikud julgustama pooli sõbraliku kokkuleppe saavutamiseks.
65. Kohtunikud peaksid korrapäraselt ajakohastama ja täiendama oma teadmisi ja oskusi.

Vastutus ja distsiplinaarmenetlus

66. Kui kohtunik tõlgendab kohtuasjade lahendamiseks seadust, hindab asjaolusid ja kaalub tõendeid, siis ei tohiks see anda alust kohtuniku tsiviil- või distsiplinaarvastutusele võtmiseks, välja arvatud kohtuniku pahatahtlikkuse ja raske hooletuse korral.
67. Ainult riik võib rakendada kohtuniku tsiviilvastutust, kui riik pidi kohtuniku ametikohustuste rikkumise tõttu maksma hüvitist.
68. Kui kohtunik tõlgendab kohtuasjade lahendamiseks seadust, hindab asjaolusid ja kaalub tõendeid, siis ei tohiks see anda alust kohtuniku kriminaalvastutusele võtmiseks, välja arvatud pahatahtlikkuse juhtudel.
69. Kui kohtunikud ei täida oma ametiülesandeid tõhusalt ja korralikult, võib toimuda distsiplinaarmenetlus. Distsiplinaarmenetluse peaks läbi viima sõltumatu organ või kohus, tagades õiglase kohtuliku arutamise ja andes kohtunikule õiguse organi otsust ja karistust vaidlustada. Distsiplinaarkaristused peaksid olema proportsionaalsed.
70. Kohtunikud ei peaks isiklikult vastutama, kui nende otsus apellatsioonimenetluses tühistatakse või seda muudetakse.
71. Väljaspool kohtunikuülesannete täitmist kannavad kohtunikud tsiviil-, kriminaal- ja haldusõiguslikku vastutust samamoodi nagu iga teine kodanik.

8. peatükk – kohtunike eetika

72. Kohtunikud peaksid oma tegevuses juhinduma kutse-eetika põhimõtetest. Lisaks ametiülesannetele, mille rikkumisele võib järgnevad alluvad distsiplinaarkaristus, sisaldavad ka need põhimõtted käitumisjuhiseid.
73. Need põhimõtted peaks sätestatama kohtunike eetikakoodeksis, mis peaks tekitama avalikkuse usaldust kohtunike ja kohtusüsteemi vastu. Kohtunikud peaksid olema selliste koodeksite väljatöötamise eesotsas.
74. Kohtunikel peaks olema võimalus küsida eetikaalast nõu kohtusüsteemisisese organi käest.